

УДК 339.54

О. В. Ружинська

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ

Статтю присвячено визначенню сучасних детермінант зовнішньоторговельної політики розвинених країн світу. Визначено, що на сучасному етапі глобального розвитку на світову динаміку дестабілізуючи впливають наслідки глобальної пандемії та локальні військові конфлікти, зокрема в Україні.

Зроблено висновок, що, оскільки вартість торгівлі товарами зростає значними темпами, тоді як зростання обсягу торгівлі залишається низькими, це може свідчити про значне підвищення цін на товари. Це зумовлено нестабільністю попиту та пропозиції на світовому ринку, а також значним інфляційним навантаженням в країнах.

Проаналізовано сучасні глобалізаційні процеси. Зроблено висновок, що в даний час світ зіткнувся з деглобалізацією 2.0, яка характеризується зниженням ролі провідних держав, торговими війнами, проблемами розвитку інтеграції, зокрема брекзит тощо. Оскільки торгівля є ключовим індикатором розвитку глобалізаційних процесів, існує необхідність перегляду існуючої системи її регулювання. Глобальні органи регулювання, зокрема СОТ, не справляються зараз зі своїми завданнями у глобальному управлінні, і держави вдаються до застосування протекціоністських заходів, щоб захистити свої національні інтереси та суверенітет. Як результат, за останні роки кількість протекціоністських заходів у світовій економіці значно збільшилася порівняно із заходами лібералізації.

Зроблено висновок, що за лібералізацію торгівлі виступають здебільшого країни, що розвиваються, а розвинені країни активно використовують протекціоністські субсидії. Останні тенденції відображають зміну характеру протекціонізму, а саме демонструють збільшення ролі нетарифних обмежень та прихованого протекціонізму, зокрема внутрішні інвестиції та підтримку національних виробників. Протекціонізм як явище негативно впливає як на ринкові, політичні та економічні відносини між країнами-партнерами

Ключові слова: міжнародна торгівля, протекціонізм, лібералізація, зовнішньоторговельна політика, глобалізація

DOI 10.34079/2226-2822-2022-12-24-89-98

Постановка проблеми. Дослідження зв'язків між торговельною політикою та національними економічними інтересами далеко не нова тема. Однак у останні десятиліття характер зв'язків між торговельною політикою та національними інтересами сильно ускладнився у зв'язку з постійним зростанням асортименту товарів та послуг, що залучаються до міжнародного обігу, появою нових фінансових інструментів, що забезпечують його, а також нових інструментів захисту національного виробника. Співвідношення протекціонізму і торгового лібералізму набуває все більш складного характеру, протиріччя між якими посилюються в кризові періоди. Трансформація процесів глобалізації після глобальної економічної та фінансової кризи 2007–2009 років змінює контури світової економіки, що складалася з 1970–1980-х рр. Уповільнення темпів економічного зростання вказує на необхідність пошуку нових джерел збільшення добробуту країн. При цьому останніми роками міжнародна торгівля товарами поступово втрачала функцію головного драйвера світового розвитку і натомість посилення цієї

функції торгівлі послугами. Поточна ситуація ускладнюється зростаючою геополітичною невизначеністю та мінливістю зовнішніх умов для окремих країн та регіонів, підвищеною волатильністю на світових фінансових ринках, кон'юктурою, що стрімко змінюється на світових паливно-сировинних ринках, формуванням всеосяжних трансрегіональних економічних партнерств, а також збільшенням зовнішньої заборгованості країн. Окремим важелем невизначеності у глобальній економіці стала пандемія COVID-19, а з 2022 р. – війна в Україні.

Метою роботи є: визначення сучасних детермінантів зовнішньоторговельної політики розвинених країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сучасних детермінантів зовнішньоторговельної політики розвинених країн світу набувають все більшої актуальності, про що свідчать наукові роботи зарубіжних науковців С. Евенетта (Evenett and Fritz, 2019), Д. Родрика (Rodrik, 2017), П. Берджеріка (Bergeijk, 2019), А. Субраманяна (Subramanian and Kessler, 2014) та українських дослідників В. Панченка (Панченко, 2017), О. Мелих (Мелих, 2020), О. Булатової, Н. Резнікової (Панченко, Резнікова та Булатова, 2020) тощо.

Результати наукового дослідження. До головних викликів існуючого економічного світопорядку також можна віднести протекціоністську політику та торговельні війни. Зростання ризиків від зростаючої невизначеності розвитку світової економіки несуть насамперед країни з ринками, що формуються, до яких належать у тому числі багато країн Східної Європи, включаючи Україну. На поточному етапі розвитку світогосподарських зв'язків уряди змушені адаптуватися до нової економічної реальності. Відображенням процесів, що відбуваються, є швидке зростання кількості регіональних торгових угод, а також поява нових форматів міжнародних торговельно-економічних партнерств. Дані форми співробітництва дозволяють дотримуватися балансу інтересів країн-учасниць та протидіяти різного роду торговельно-економічним санкціям, як одностороннім, так і багатостороннім. Таким чином, процес прийняття рішень у галузі взаємної співпраці багаторазово ускладнюється через те, що він повинен враховувати більшу кількість факторів різного, часом суперечливого характеру

Незважаючи на початок війни в Україні та подальші санкції, запроваджені проти Російської Федерації, а також продовження карантину в Китаї, що вплинуло, зокрема, на Шанхай, світова торгівля продемонструвала стійкість у першій половині 2022 р.. До появи цих нових проблем на початку 2022 р. глобальне співтовариство очікувало зменшення труднощів, які перешкоджали руху товарів у всьому світі з 2020 р. Ставки на вантажні перевезення почали знижуватися після третього кварталу 2021 р., тоді як збої в міжнародних ланцюгах поставок та іншій логістиці зменшилися після піку в кінці 2021 р. (UNCTAD, 2022) (рис. 1).

Статистика торгівлі товарами та комерційними послугами становить інтерес для дослідження, оскільки вона відображає доходи країн від експорту та вартість імпорту. Високі обсяги імпорту товарів, що споживає Європа, США та деякі країни світу, що розвиваються (без урахування Китаю) та країни Латинської Америки підтримали зростання товарної торгівлі у 2021 р. та на початку 2022 р. (рис. 2).

Це частково було викликано відкладеним попитом, що пов'язаний зі спричиненим пандемією переходом витрат від послуг до товарів, які раніше не могли бути задоволені через неспроможність пропозиції. Це також стало наслідком інших позитивних факторів, таких як підвищення курсу долара у випадку США, відносний динамізм внутрішньорегіональної торгівлі в Європі та сприятливі умови торгівлі в деяких великих країнах з економікою, що розвивається, через підвищення цін на енергоносії. В інших країнах попит на іноземні товари був більш зниженим.

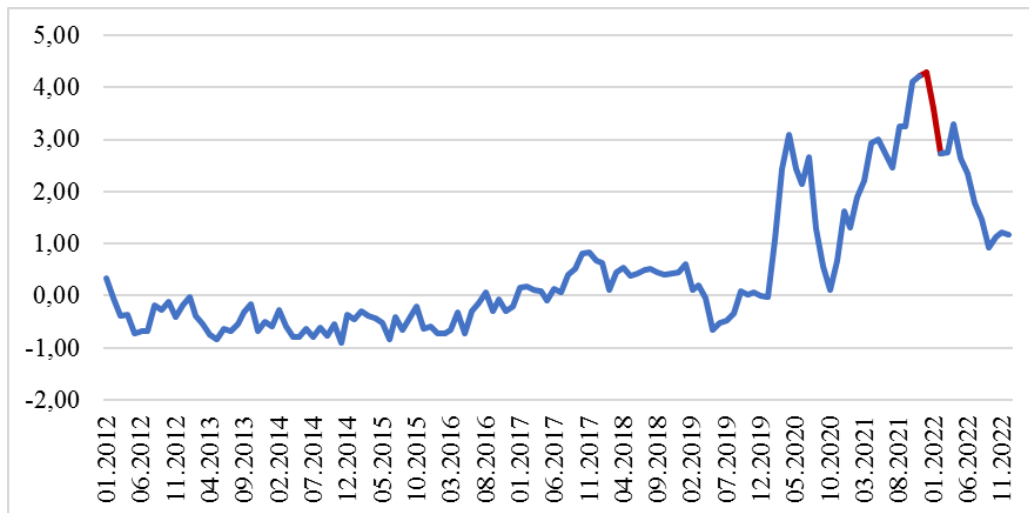

Рисунок 1. Глобальний індекс навантаження на ланцюги поставок (GSCPI), січень 2012 – грудень 2022 рр. (стандартні відхилення від середнього значення)

*Індекс нормалізується таким чином, що нуль вказує на те, що індекс має середнє значення, при цьому додатні значення представляють, на скільки стандартних відхилень індекс перевищує це середнє значення (а від’ємні значення представляють протилежне).

Джерело: Світовий банк

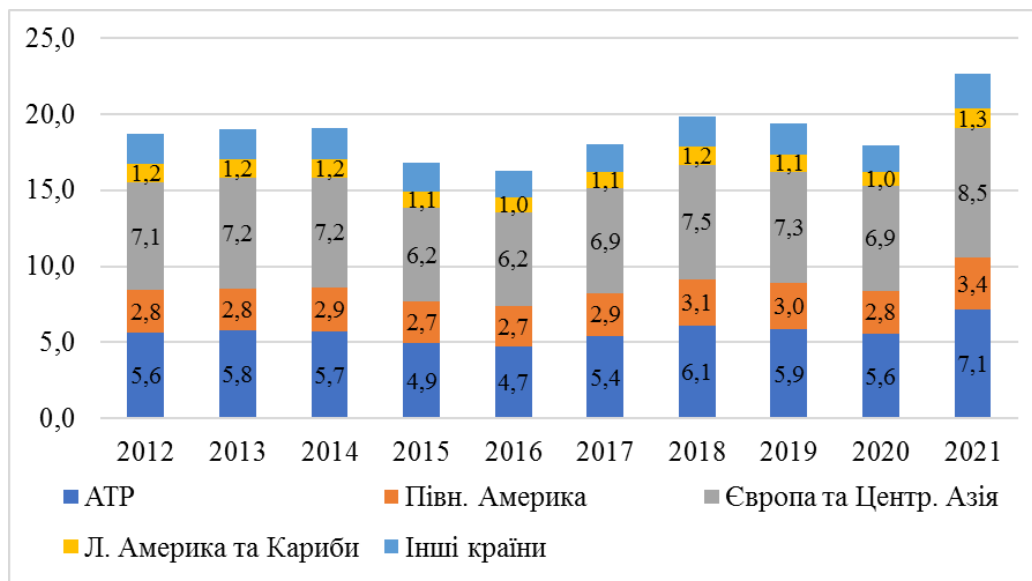

Рисунок 2. Динаміка імпорту товарів по регіонам світу, 2012–2021 рр., трлн дол. США
 Джерело: Світовий банк

Одним із помітних випадків є Китай, де щомісячні дані показують динаміку імпорту товарів із січня по травень 2022 р. на 5,6 % нижче середнього показника за той самий період минулого року.

Водночас на початку 2022 р. спостерігається значне скорочення імпорту в регіоні Східної Європи після початку війни в Україні.

З точки зору експорту, цьогорічна ситуація та ситуація після спалаху COVID-19 відрізнялися. У розвинутих економіках до середини 2022 р. азіатський експорт значно перевищив рівень до COVID-19 (рис. 3). Це контрастує зі США і особливо Сполученим Королівством, де експорт залишається значно нижчим своїх історичних піків. Між цими двома крайнощами стоять Європа та інші розвинені економіки, які трохи перевищують свій рівень до COVID-19. У країнах з економікою, що розвивається, картина також неоднозначна. У Китаї,

інших азіатських економіках, що розвиваються та Латинській Америці спостерігається надзвичайно швидке V-подібне відновлення. Це призвело до того, на початку 2022 р. показники є вищими, ніж у період до COVID-19. Тим часом в Африці та на Близькому Сході та в Східній Європі аналогічні показники залишалися нижчими, ніж до COVID-19.

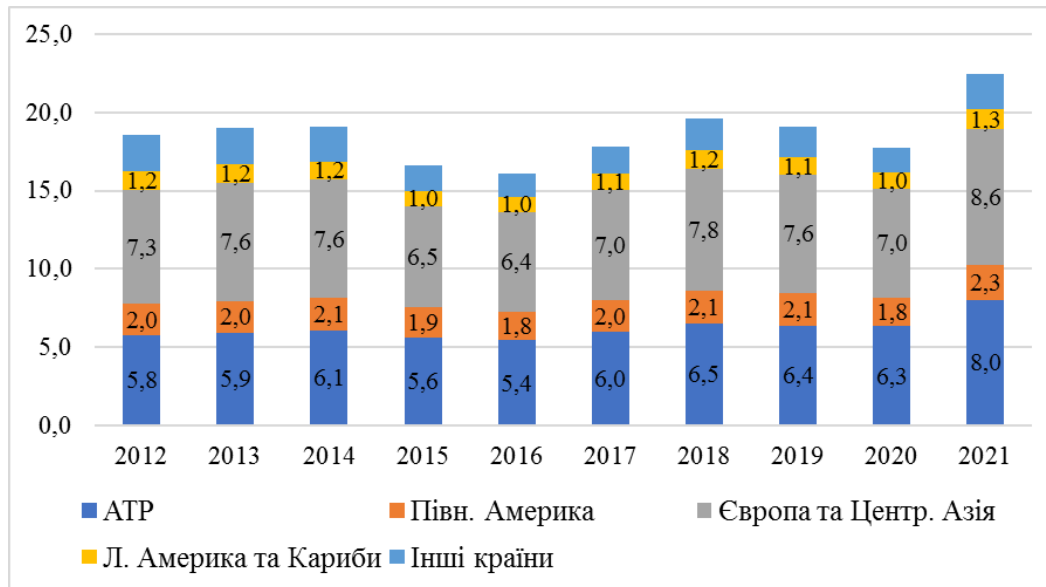

Рисунок 3. Динаміка експорту товарів по регіонам світу, 2012-2021 рр., трлн дол. США
 Джерело: Світовий банк

Однією з примітних особливостей сучасної міжнародної торгівлі є стійке зростання торгівлі в Африці та на Близькому Сході у 2021–2022 рр. В цих регіонах очікується незначне зниження експорту в 2023 році, але імпорт залишатиметься високим. Очікується, що наступного року в регіоні СНД спостерігатиметься високий темп зростання імпорту понад 9 %, але якщо це станеться, це буде здебільшого через скорочення обсягів у базисному 2022 р. через санкції проти РФ. (табл.1)

Таблиця 1

Обсяг торгівлі товарами по групах країн, у % до попереднього року, 2018–2023 рр.

	2018	2019	2020	2021	2022*	2023*
Експорт						
Півн. Америка	3,9	0,4	-8,9	6,5	3,4	1,4
Півд. Америка	0,6	-1,3	-4,9	5,6	1,6	0,3
Європа	1,8	0,6	-7,8	7,9	1,8	0,8
СНД	4,1	-0,1	-1,7	0,5	-5,8	3,3
Африка	3,2	-0,4	-8,1	5,2	6,0	-1,0
Середній Схід	4,8	-1,3	-8,9	1,4	14,6	-1,5
Азія	3,7	0,9	0,5	13,3	2,9	1,1
Імпорт						
Півн. Америка	5,1	-0,6	-5,9	12,3	8,5	0,8
Півд. Америка	4,6	-1,8	-10,7	25,4	5,9	-1,0
Європа	1,9	0,3	-7,3	8,3	5,4	-0,7
СНД	4,0	8,3	-5,5	9,1	-24,7	9,4
Африка	5,5	3,1	-14,7	7,7	7,2	5,7
Середній Схід	-4,4	11,2	-10,1	8,4	11,1	5,7
Азія	5,0	-0,4	-1,0	11,1	0,9	2,2

*2022–2023 – прогноз

Джерело: СOT

На рис. 4 показано річне зростання вартості експорту товарів за три квартали 2021–2022 р. у порівнянні до відповідного періоду попереднього року за групами товарів. Також, ілюструє порівняння вартості експорту в першій половині 2022 р. з експортом у першій половині 2019 р., в період до пандемії. Незважаючи на зниження у період 2021–2022 рр. по всіх групах товарів, торгівля в першій половині 2022 р. зросла на 32 % порівняно з 2019 р. Можна зробити висновок, що, оскільки вартість торгівлі товарами зростає значними темпами, тоді як зростання обсягу торгівлі залишається низькими, це може свідчити про значне підвищення цін на товари. Це зумовлено нестабільністю попиту та пропозиції на світовому ринку, а також значним інфляційним навантаженням в країнах.

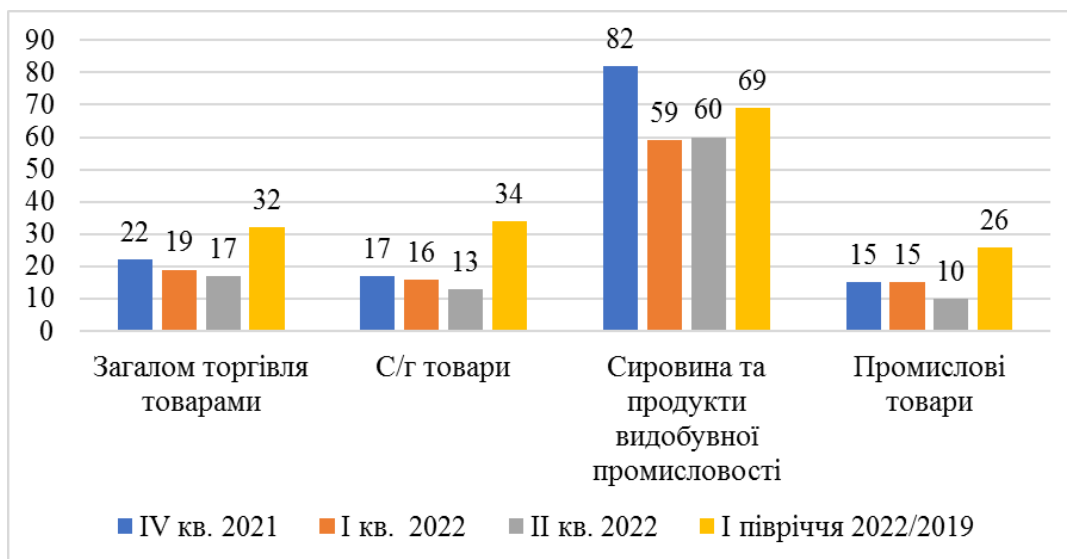

Рисунок 4. Динаміка вартості експорту товарів за групами товарів, у % до відповідного періоду попереднього року, IV кв. 2021 р. – II кв. 2022 р.

У II кварталі 2022 р. експорт сировини зріс більше, ніж промислова продукція порівняно з тим же періодом попереднього року, особливо це стосується палива та продукції гірничодобувної промисловості. Торгівля промисловою продукцією в останньому кварталі зросла на 10% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року, тоді як сільськогосподарська продукція зросла на 13%, а паливо та видобувна продукція зросла на 60 %. Вартість торгівлі товарами також зросла на 32 % між першою половиною 2019 р. та першою половиною 2022 р., тоді як вартість палива та продукції гірничодобувної промисловості зросла майже на 70 %.

Наявні дані по п'яти найбільшим економікам-експортерам послуг за перше півріччя 2022 р. (січень-липень для США та Китаю, січень-червень для інших) дає змогу навести порівняння з аналогічним періодом 2021 р. Експорт цих країн показано на рис. 5, який ілюструє загальні глобальні тенденції. Експорт туристичних і транспортних послуг значно відновився у 2022 р., оскільки обмеження, пов'язані з пандемією, послабилися. Головним винятком є Китай, де витрати на подорожі стримуються політикою країни щодо нульового поширення COVID-19. Експорт інших послуг (категорія, яка включає фінансові та інші бізнес-послуги) зростав помірними темпами через те, що він не сильно скоротився під час пандемії.

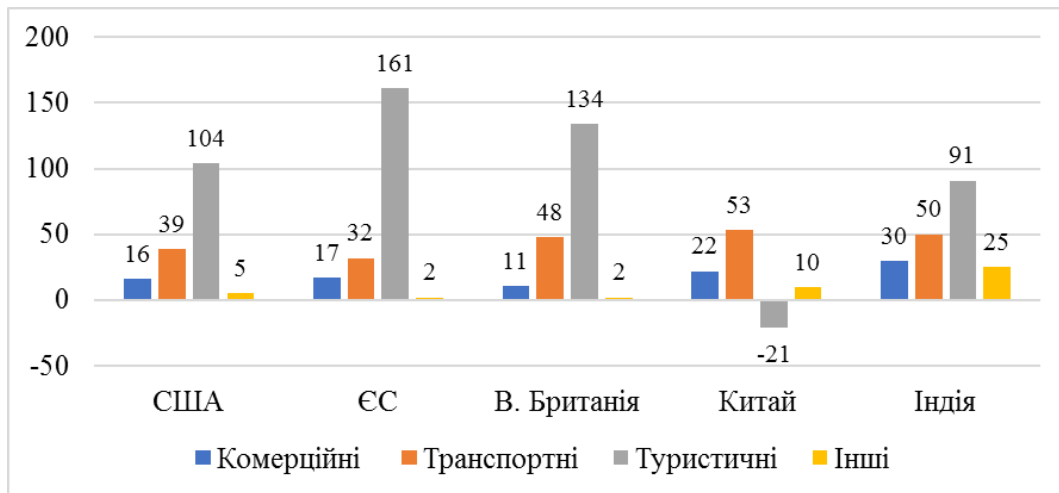

Рисунок 5. Річне зростання експорту комерційних послуг за категоріями, січень–червень 2022 р., % до попереднього року, дол. США

* січень-липень для США та Китаю

Джерело: СOT

Зовнішня торгівля є результатом процесів глобалізації. Деякі експерти стверджують, що процеси глобалізації циклічні, і в даний час світ зіткнувся з деглобалізацією 2.0, яка характеризується зниженням ролі провідних держав, торговими війнами, проблемами розвитку інтеграції, зокрема брекзит тощо (Bergerijk, 2019). На зміну періоду спаду може прийти нове зростання глобалізаційної активності (Jones, 2005). Загалом і гіперглобалісти, і деглобалісти нині продовжують розглядати торгівлю як ключовий індикатор розвитку глобалізаційних процесів. При цьому вони сходяться у питанні необхідності перегляду існуючої системи її регулювання. Так, Д. Родрік говорить про те, що СOT є породженням гіперглобалізації, тому вона не справляється зараз зі своїми завданнями у глобальному управлінні, і держави вдаються до застосування протекціоністських заходів, щоб захистити свої національні інтереси та суверенітет (Rodrik, 2017). Гіперглобалізація також характеризується гіперрегіоналізацією (Subramanian and Kessler, 2014), під якою розуміється збільшення кількості РТС, поява мегарегіональних торгових та плюрилатеральних угод. Останні – у правовій системі СOT – передбачають обмежене коло учасників та стосуються регулювання торгівлі у низці конкретних сфер. Все це рядом авторів розглядається як прояв деглобалізації, оскільки країни таким чином уникають універсального багатостороннього регулювання в рамках Світової організації торгівлі. Деглобалісти вказують також на значне збільшення протекціоністських заходів після так званої Великої рецесії. Гіперглобалісти заперечують та стверджують, що рівень протекціонізму в міжнародному співтоваристві знизиться, як тільки ситуація на світових ринках стабілізується. Поки що ж у західному економічному мейнстрімі лібералізація продовжує розглядатися як єдиний можливий шлях для формування сучасного порядку денного міжнародних торгових переговорів. Проте, як свідчить рис. 6, за останні роки кількість протекціоністських заходів у світовій економіці значно збільшилася порівняно із заходами лібералізації.

Загалом у країнах-членах та спостерігачах СOT за період огляду було зареєстровано 943 торгові заходи (рис. 7). Ця цифра включає заходи, що сприяють торгівлі, заходи захисту від торгівлі та інші обмежувальні заходи.

Рисунок 6. Кількість заходів регулювання міжнародної торгівлі, що вживаються країнами світу в 2010–2021 рр..

Джерело: Global Dynamics. Global Trade Alert 2022

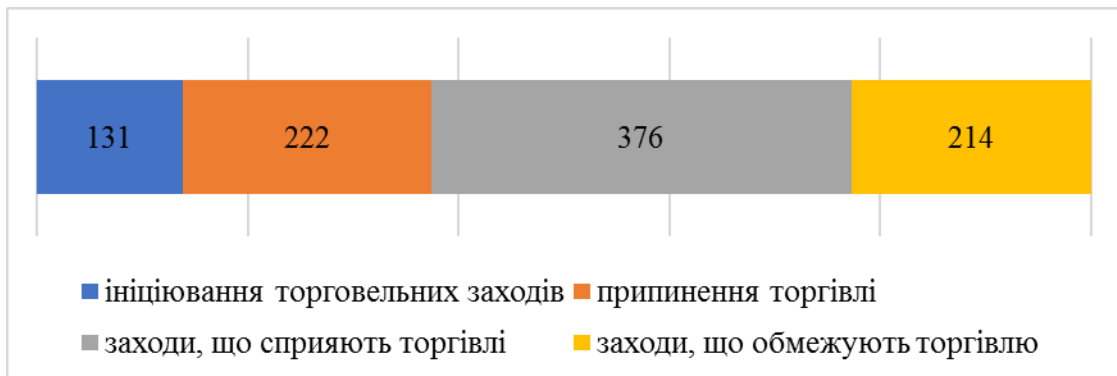

Рисунок 7. Кількість торговельних заходів, запроваджених із середини жовтня 2021 р. до середини жовтня 2022 р.

Джерело: СОТ

Протягом року з жовтня 2021 р. по жовтень 2022 р. звітного періоду для членів і спостерігачів СОТ було зареєстровано 376 нових заходів сприяння торгівлі. Це становить 39,9% від загальної кількості зареєстрованих заходів.

Більшість заходів зі сприяння торгівлі стосуються імпорту. Зменшення або скасування імпортних тарифів становить основну частину заходів зі сприяння торгівлі, за якими йдуть скасування або спрощення експортних кількісних обмежень та імпортних кількісних обмежень.

Таблиця 2

Заходи сприяння торгівлі серед країн членів та спостерігачів СОТ, 2014-2021 рр.

Тип заходів	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Імпорт	181	205	148	113	144	100	96	136
– Тарифи	150	154	112	93	119	85	84	112
– Митні процедури	17	30	27	17	15	2	3	6
– Податки	2	5	4	3	6	5	8	8
– Кількісні обмеження	11	5	1	0	3	1	1	8
– інше	1	11	4	0	1	7	0	2

Продовження табл. 2

Експорт	9	40	32	24	18	14	7	15
– Мито	3	18	5	1	6	10	5	11
– Кількісні обмеження	3	3	1	2	0	1	1	3
– інше	3	19	26	21	12	3	1	1
Загалом	191	249	183	137	162	115	104	153
<i>Середнє за місяць</i>	<i>15,9</i>	<i>20,8</i>	<i>15,3</i>	<i>11,4</i>	<i>13,5</i>	<i>9,6</i>	<i>8,7</i>	<i>12,8</i>

Джерело: СOT

Сплеск протекціонізму за останнє десятиліття не тільки ставить гостре питання щодо необхідності реформування СOT (Evenett, Fritz, 2019), а й наводить до необхідності перегляду теоретичних концепцій міжнародної торгівлі. Більш того, на порядок денний виносяться нові проблеми, пов'язані з торгівлею, такі як розвиток електронної комерції чи проблеми залучення середніх і малих підприємств у міжнародну комерційну діяльність. В свою чергу, це надає додаткової гостроти дискусії щодо подальшої трансформації системи глобального економічного управління.

Висновок. Міжнародна торгівля переживає певні трансформації останніми роками через глобальні виклики, такі як пандемія COVID та локальні збройні конфлікти, зокрема в Україні. У відповідь, спостерігається збільшення протекціоністських заходів, які активно використовуються країнами для захисту національних інтересів. До причин сучасного протекціонізму відносять “захисні” або ж антикризові, структурні, політичні, соціальні і економічні фактори. Останні тенденції відображають зміну характеру протекціонізму, а саме демонструють збільшення ролі нетарифних обмежень та прихованого протекціонізму, зокрема внутрішні інвестиції та підтримку національних виробників. Протекціонізм як явище негативно впливає як на ринкові, політичні та економічні відносини між країнами-партнерами.

Здебільшого, сили, що виступають за лібералізацію торгівлі, знаходяться в країнах, що розвиваються, а не в розвинених країнах, де продовжують домінувати протекціоністські субсидії. Країни-партнери з різних таборів за критерієм розвиненості економік дедалі активніше починають зосереджувати свою увагу на альтернативних детермінантах відмінності у порівняльних витратах, в тому числі на внутрішніх екологічних та технічних стандартах продукту чи виробничого процесу (у порівнянні із міжнародними).

Бібліографічний список

- Мелих, О., 2020. Протекціонізм у ЄС: вплив на ринкові відносини з країнами-партнерами. *Економічний аналіз*, Том 30. 1(2), с. 91–99. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.091>
- Панченко, В., 2017. Трансформація інструментів класичного протекціонізму в сучасних умовах світового господарства: конфлікт теорії та практики. *Інвестиції: практика та досвід*, 18/2017, с. 11–16. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2017/4.pdf (Дата звернення 2 Вересня 2022).
- Панченко, В., Резнікова, Н. та Булатова, О., 2020. Регуляторна конкуренція в цифровій економіці: нові форми протекціонізму. *Міжнародна економічна політика*, 1–2(32–33), с. 50–80. DOI 10.33111/iep.2020.32_33.03
- Bergeijk, P. A. G., 2019. *Deglobalization 2.0: Trade and Openness During the Great Depression and the Great Recession*. Edward Elgar: Cheltenham.

- Evenett, S. J. and Fritz, J., 2019. Jaw Jaw not War War: Prioritising WTO Reform Options. The 24th Global Trade Alert Report, CEPR Press. *Global Trade Alert* [online] Available at: <<https://www.globaltradealert.org/reports/47>> (Accessed 2 September 2022)
- Jones, G., 2005. *Multinationals and Global Capitalism: From the Nineteenth to the Twenty First Century*. Oxford University Press, New York
- Rodrik, D., 2017. *Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy*. Princeton University Press.
- Subramanian, A. and Kessler, M., 2014. *The Hyperglobalization of Trade and Its Future. Towards a Better Global Economy: Policy Implications for Citizens Worldwide in the Twenty-first Century*. Oxford University Press, Oxford.
- UNCTAD, 2022. *Trade and development report. Development prospects in a fractured world: Global disorder and regional responses* [online]. Available at: <https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2022_en.pdf> (Accessed 20 December 2022).

References

- Melykh, O., 2020. Protektsionizm u YeS: vplyv na rynkovi vidnosyny z krainamy-partneramy. [Protectionism in the EU: impact on market relations with partner countries.] *Economic analysis*, vol. 30 1(2), pp. 91–99. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.091> (in Ukrainian).
- Panchenko, V. 2017. Transformatsiia instrumentiv klasychnoho protektsionizmu v suchasnykh umovakh svitovoho hospodarstva: konflikt teorii ta praktyky. [Transformation of instruments of classical protectionism in the contemporary global economy context: the conflict of theory and practice.] *Інвестиції: практика та досвід*, 18, p. 11–16. Available at: <http://www.investplan.com.ua/pdf/18_2017/4.pdf> [Accessed 2 September 2022] (in Ukrainian).
- Panchenko, V., Reznikova, N. and Bulatova, O., 2020. Rehuliatorna konkurentsiia v tsyfrovii ekonomitsi: novi formy protektsionizmu. [Regulatory competition in the digital economy: new forms of protectionism.] *International economic policy*, 1–2(32–33), pp. 50–80. DOI 10.33111/iep.2020.32_33.03 (in Ukrainian).
- Bergeijk, P. A. G., 2019. *Deglobalization 2.0: Trade and Openness During the Great Depression and the Great Recession*. Edward Elgar: Cheltenham.
- Evenett, S. J. and Fritz, J., 2019. Jaw Jaw not War War: Prioritising WTO Reform Options. The 24th Global Trade Alert Report, CEPR Press. *Global Trade Alert* [online] Available at: <<https://www.globaltradealert.org/reports/47>> (Accessed 2 September 2022)
- Jones, G., 2005. *Multinationals and Global Capitalism: From the Nineteenth to the Twenty First Century*. Oxford University Press, New York
- Rodrik, D., 2017. *Straight Talk on Trade: Ideas for a Sane World Economy*. Princeton University Press.
- Subramanian, A. and Kessler, M., 2014. *The Hyperglobalization of Trade and Its Future. Towards a Better Global Economy: Policy Implications for Citizens Worldwide in the Twenty-first Century*. Oxford University Press, Oxford.
- UNCTAD, 2022. *Trade and development report. Development prospects in a fractured world: Global disorder and regional responses* [online]. Available at: <https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2022_en.pdf> (Accessed 20 December 2022).

Стаття надійшла до редакції 24.12.2022

Ruzhynskas O. V.

CURRENT DETERMINANTS OF THE DEVELOPED COUNTRIES' FOREIGN TRADE POLICY

The article is devoted to the definition of modern determinants of the developed countries' foreign trade policy. It was determined that at the current stage of global development, the consequences of the global pandemic and local military conflicts, in particular in Ukraine, have a destabilizing effect on world dynamics.

It is concluded that since the value of trade in goods is increasing at a significant rate, while growth in the volume of trade remains low, this may indicate a significant increase in commodity prices. This is due to the instability of supply and demand in the world market, as well as the significant inflationary burden in the countries.

Modern globalization processes are also analysed. It is concluded that the world is currently faced with deglobalization 2.0, which is characterized by a decline in the role of leading states, trade wars, problems of integration development, in particular, Brexit, etc. Since trade is a key indicator of the globalization processes' development, there is a need to revise the existing system of its regulation. Global regulatory bodies, including the WTO, are not up to the task of global governance, and states are resorting to protectionist measures to protect their national interests and sovereignty. As a result, the number of protectionist measures in the world economy has increased significantly compared to liberalization measures in recent years.

It was concluded that developing countries are mostly prefer trade liberalization, while developed countries actively use protectionist subsidies. Recent trends reflect the changing nature of protectionism, namely the increasing role of non-tariff restrictions and covert protectionism, including domestic investment and support for domestic producers. Protectionism as a phenomenon negatively affects market, political and economic relations between partner countries.

Key words: *international trade, protectionism, liberalization, foreign trade policy, globalization*